

ગાયત્રી-ઇન્સાર.

નાટકના માયનો.

— અનુવાદ —

શ્રી નરહરિ પ્રામાદિક નાટક હું.

સ્વતંત્ર ત્યા પ્રખ્યાત કરનાર.

જમનાદાસ વસનદેવ હક્કર.

મેલેજર શ્રી ન. પ્ર. ના. હું.

સ્વતંત્ર ૬ ઠી

કેત ૧૦૦૦.

આ પુસ્તક રજવાર નોંધાવી તેના સર્વ હક રચનાર

પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે તેની રજા સિવાય

પ્રકાશને અન્યથા અન્યથા નહિ

સંવત ૧૯૭૮

સને ૧૯૨૨.

કિંમત રૂ. ૦-૨-૦

શ્રી ન્યુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ—વીરમગામ.

2022

“ગયળી-ઈન્સાફ” નાટકનાં મુખ્ય પાત્રો

ખહાદુરેજ...	...	...	...	...	ઇંગનનો આદખાસ.
ગુલશાહ...	...	...	...	...	મલેકપુરનો અગીર.
આફતાબ ખહાતાબ	}	દરિયાખારના બખીરદાર બખત્યારશાહના પુત્ર.			
ખર્જખાન...		...	...	...	સુલતાનનો અંગરૂક.
લીમણ	...	...	...	...	મલેકપુરનો હામ.
ગુશરેખાન	...	...	...	...	મલેકપુરનો વહીવ.
ખહાદોસ્ત...	...	...	...	...	ઝેમક રફાર બુતકાબનો ખખતરશાહ.

મુક્તાના	...	...	...	મલે-પુરની શહેનશાહ્યાનું
ગુલશર	...	...	...	ગુલશાહની પોપંતી પુત્રી.
દિલગર	...	...	...	ગુલશાહની પુત્રી.
ખુશોદ	...	...	...	અનુભવી બુદ્ધી ગુલશાહની ખેન.
પરવીઝ	...	...	...	મુસ્તાનીની કનીઝક.
અમરૂખ	...	...	...	લીમજ હકીમની સ્ત્રી
હીરીન	...	...	...	ખુશોઆન વઝીરની સ્ત્રી.

ते शिवाय वज्र, ज्वलीम, भरतान, अर्धशिरः, नयनशोभा,
दरगाहीशोभा, सीपशोभा विगेरे विगेरे.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૧૭૧૭૭ વર્ગાક

પુસ્તકનું નામ ૨૧૫૫૧ ૭૭૨૧૧૬

વિષય ૬ - ૨ - ૪

“ મલેકપુરની શહેનશાહયાનું સુલતાનએ એક બખ્તવારશાહ નામના પોતાના દરીઆનાર મહાલના બગીચામાં કુંવારા સમઠ તેનાથી પ્યાર બોડેલો, ને તે પ્યારને પરીણામે સુલતાનને હમેલ રહ્યા બાદ બખ્તવારશાહ પરણેલો છે તથા બે પુત્રોનો ખાપ છે એ ખબર પડે છે, ને પોતાના રાજ્યમાં એક પરબીછ ઝોરત કરનારને સખ સખ નો કાયદો હોવાથી સુલતાન ગલરાય છે ને પોતાની સુલતાની દેવા ખાતર બખ્તવારનો પ્યાર બહાર ન પાડતાં તેને બીજા ગુન્દામાં લાવી ઇરાનીશાહ બહાદુરજીની મદદ લઈ, તેને ઇરાન મોકલી જન્મ કેદ કરાવે છે, તેની પરણીત ઝોરતને ઝેર આપી આફતાબ અને મહેતાબ નામના તેના પુત્રોને જંગલમાં મોકલી પોતે કાંઈ કામને બહાને પ્રદેશ જઈ એક ગુલઝાર નામ ધારી પુત્રોને જન્મ આપી, તે બાળકોને એક અબ્બાણી ખુરશેદ નામની બાઈને રાખીને કરી પોતે મલેકપુર આવે છે જેને ગુલઝાર સોંપાણી તે ખુરશેદ મલેકપુરના રહીશ, એક પૈસા પાત્ર બગીચા ગુલઝારની બેન હતી. પણ સુલતાનથી આ વાત અગળ રહી. મોટા પેટની ખુરશેદ પણ આ બેદને સંભાળથી સાચવી રહી ને દિવસો શાન્તિમાં જવા લાગ્યા ત્યાર પછી લગભગ આઠ દસ વર્ષે જંગલમાં રખડતાં આફતાબ અને મહેતાબને સુલતાન લશ્કરી નોકરી આપે છે, પછી થોડે મહીને આફતાબનો પ્યાર ગુલઝારથી અને મહેતાબનો પ્યાર ગુલશાહની પુત્રી દીલબરથી બેડાય છે. આ વાતથી અબ્બાણી સુલતાન એક વખત ગુલઝારની હવેલીમાં પધારે છે. અહીંથી આ નાટકની સફળતા આવે છે.”

(૪)

શ્રી

ગાયત્રી-ઈન્સાફ

નાટકની પ્રવેશવાર હકીકત.

અંક ૧ હલો.

પ્રવેશ ૧ થો—અમીર ગુલામ શાહને જ્યાં સુતાના આમ ત્રણ સ્ત્રીઓ આવે છે તે ગુલામરને ઓળખી તેનો પ્યાર બહુતામથી જોડાયો બન્યો જીજ્ઞાસુ છે, તે તેમ ન બનવા દેવાની તકનીક કરે છે તે પોતાના સરદાર મર્ઝબાનથી ગુલામરને પરચાવવા ગુલામશાહને સમજાવે છે.

પ્રવેશ ૨ જો—શ્રીઓની ઉત્તર કરવા સુતાનાએ ફેટલાએક ખાસ હક્કની બધીસ શ્રીઓને કાયદા મારફત આગેલી, તેનો ઉપરી બધીકારી પોતાના હકીમ લીમણને નીમેલો તે તથા મદદનાથ બધીકારી વકીલ પુશરોખાન ઉપરના કાયદાને કષ્ટ રીતે બમલમાં કુકેતો તેનો વિચાર કરે છે અહીં લીમણની શ્રી સમરખથી પુશરોખાનની બને પુશરોખાનની શ્રી શીરીનથી લીમણની યારી થાય છે.

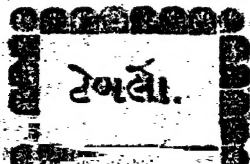
પ્રવેશ ૩ જો—સુતાના જેરબાબની પ્યારને તોડી પાડવા આજ્ઞા તાબ તથા મહેતાબપર રાજમહોલના કુન્દાતું તહેમત મુકા બનેને દેસપાર કરે છે તે તેની પાછળ દયાથી બનેને ચારી નાખવા મર્ઝબાન તથા પરવીઝને મોકલે છે.

પ્રવેશ ૪ થો—દિલ્લપર પાસે છેવટની મુલાકાતે આવેલો મહેતાબ મર્ઝબાનને ગુલામરપર જુલમ કરવો બહાનવે છે અને ત્યારબાદ

આદિતાબની પાછળ અલેકઝાન્ડર હોલી જાય છે. સુખતાનાના હરમાન કુળના મર્જ્યાન પણ તેની પાછળ જાય છે.

પ્રવેશ ૪ માં—મરદ પ્રમાણે જ ઓરતના હક્ક છે. એ વાક્યનો અર્થ હિપ્પોલિટના લીમણ તથા તેની સ્ત્રી સમજાવેલા વિવાહ દુશ્વરોપાન સમજાવેલી તરફથી કરે છે, લીમણ કંટાળી સમજાવેલા પિયર વખતે, સીરીનીથી દિલ રીઝવવાના વિચાર કરે છે. ખુશરોપાન અને સમજાવેલા વચ્ચે પણ તેના જાનગી ગોઠવણ થાય છે, અને હરેકના મનમાં લીમણ હાજર થઈ શકે તેવા સ્થાન નીમાય છે.

પ્રવેશ ૬ માં—મર્જ્યાને આગળ આવી આદિતાબને કાળા કિસ્સામાં મિજબાન બતાવી બેઠી દાદરથી પછાડી મારી નાખવા કરેલી કુકિતને પરવીઝ નાશુદ કરે છે, એટલે જીવતા રહેલા કેદી આદિતાબ કાળા કિસ્સામાં આદ્યોશ કરે છે, ત્યાં ઉપરની જ રીત મર્જ્યાન મહેતાબને ફેસાવી લાવે છે, આદિતાબ તેને જાય છે. મર્જ્યાન જાણપાય છે પરવીઝ મળી હાંસાફનો પગલ તેને આપે છે.

અ ક બીજો.

અવેશ ૧ હો—દીલ્લખરનો જન્મદિવસ હેતુથી મોટી રાત સુધી જાનંદ કરી સૌ રાહબંધે. મયા બાદ દીલ્લખર અને ગુલશર દીલ્લખરે કંઈની પીડા કયે છે, ત્યાં કાળા કીડાના દાદરથી ઘણા પામેલા મહેતાનનો સંદેશ દીલ્લખરને આપવા કીડાની ખારી વાટે નાખી છુટો. આકૃતાબ છુટો આવી મળેલ, તેજ તંકે કીડા માં બંને બાઈને કેદ થયા બાપી મલેકપુર પાછો ફરે તો મર્જબાન પાણુ પાણરને ઉપાગી જમાન કરાદથી છુપત. અવેશ ને અકૃતાબને બાઈને અજમ અને બાઈને બાઈ છે. અકૃતાબ પકડા જમાની બીકે તેને પીરોત મરી દાંડક મનો મદેશા લઈ સટકી બાપાં, પ્રયત્ન કરેલા મર્જબાનને સુલતક પેતાને ઘેર સારવાર માટે રાખેલ, ને સુલતાનાને ખર આપેલ એટલે સુલતાના પરવીઝ માગતે મલખરને પાત ની હજુર મેલ લે છે મરીઝ ગુલખરને પાછી સોપવી તે શરને ખુરસાદ પસંથી તેડી બાય છે.

અવેશ ૨ ને—સુલતાના ગુલખરને અકૃતાબ બુલી મર્જબાનથી ખાર કરવા સમજાવેલ. ગુલખર નર્મી માનતી, એટલે કેદ કરેલ, પરવીઝ પોતે આપેલા વચની રાત કહેલ, પણ સુલતાના ગુલખરને છોડવા ના પાડેલ, તેથી તેમજ કાંઈક દયાવાન હોવાથી અને ખરી રીતે મર્જબાનને ચાહતી હોવાથી ઉરકરાખ સુલતાનાને પાયમાલ કરવા અને ગુલખરને છોડાવવા પરવીઝ હોમત કરેલ.

અવેશ ૩ ને—હકીમ બહાર ગયો છે તે તંકેનો લાલ લાઈ સમજાય ખુશરખાનને પાતાને ઘેર તેડી લાવી જાનંદ કરેલ, ત્યાં લીમજી હકીમ અવેશ, એટલે ખુશરખાન મલરખ પાણીના એક પીપમાં છુપાયેલ, ને સમજાય ધરમાં જાયે. લીમજી સમજાયને પીપર મેંભલી બાણી શીરીને સ.થે લાવેલો; પણ સમજાય ધરમાં છે એ બાણી

સિદ્ધિનો પશ્ચીના બીજા પીપમાં કુમાવી દેહે, નેમોને સ્વરૂપ સેન્ય છે.

પ્રવેશ ૪ મો—સારવાર માટે ગુલશાદે ધરમાં રહેવા મજબાન નહીં
દેવતામાંથી દીક્ષરને સુલતાનાની મહેર જાપવાળા એક પત્ર લાજ
જાવેલ તેના મદદ વડે કળા કીશામાં ફરમાવેલા મહેતાબને લેવાયજી
ફરબર રુદ્રશાની જોડે જવા તૈયાર થયે, ત્યાં રાજો થયે! મજ
બુન અવી ગરુડાલગુ મુન કરી દીક્ષરને દંતરી ઉપા ન્ય છે

પ્રં રા પ મે—ગરુડા સુલતાનાની મહેર નારી નેની મદદ વડે
ફરબર છેડાવી બને કળા કીશા તરફ નામ જાય છે પંડીથી ગુ-
જર અને ગરુડાના જવાથી રુદ્રશા નુલતાનાને પુરસ્કેદ ફરમાવે છે
જેથી સુલતાના તેને પણ ક્રેદ કરી મારી નાખવા પાંચવી કરે છે

પ્રવેશ ૬ મો—પીપમાંથી ગરુડાના નીગતા મારીન અને
પુશં-ખાન હતા થઈ જાય છે ન પન્ગર મશા નાગી લી-જી તથા
સમરખતે જનકાની તજવજા મે છે > દત્તાના હા મને સુલતાના
તેકું આવતા શાગન તથા પુશાન કરી પુષાર્ક જાય છે પણ પુષાર્ક
વેળા બનેલા પીપ અને કપડા ભુ-થા બદલાઈ જાય છે. લાંમર દર-
ખાનમાં જાય છે પછાથી સમ.ખ પુશરાખાને પીપમથી કદા
જતા ત્યાં શારીન દેખાય છે ને સમ.ખ ગણરાય છે

પ્રવેશ ૭ મો—કળા કીશા પાસે રહેતા મસ્તાન નામન જરવાડે
ત્યાં દત્તરેશા આદનામ સાથે દીક્ષાની બેઠ થાય છે બને કળા
કીશામાં જાય છે.

પ્રવેશ ૮ મો પહેરગીરન મુન કરી લીમજી હકીખતે પોતાનો
પોશાક પહેરાવા પુરસ્કેદ એકાથી જ કીશાના કીશા તરફ જાય છે.
આ ખબર સુલતાનાને થતા પોતાના માતા બહેર થતાની બાંકે અખ-
સય છે, ને જીજી રીતે બચાવ કરવા ધરાન જાય છે.

પ્રવેશ ૬ થો—કેવળ મૈત્રાણ સરદાર જીવંતીને સમજાવે
મજાન મહેતાને ફાંસી ફાંસી દેવાની ગોઠવણ કરે છે ત્યાં બાદના,
કેવળ પવિત્ર મુક્તાર ને પુરોહદ આવી મહેતાને છાપાં છે
ને મજાનને ફાંસીએ આપે છે.

પ કે ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ થો—સુતાનાની સરહદનાં સત્રામની નથી એમ મ
મજા તમામને ફાંસી પુરોહદ ધરાનમાં આવી મુક્તારને જાણના ફાંસીને
ત્યાં મુક્તાર કરી રાનના બાદશાહ પાસે ફરીયાદ કરવા ગયા છે.

પ્રવેશ ૨ થો—ધરાનમાં બખતારશાહને લેવા આવેલી સુતાના
જગતી દરબારમાં ગયા છે.

પ્રવેશ ૩ થો—ધરાનના શાહ બહાદુરજી પાસે પુરોહદ આવી
સુતાનાની ફરીયાદ કરે છે. એટલામાં સુતાના આવે છે તમામને
ગળગળાય છે. બાદશાહ પાસે બખતારશાહની માગણી કરતાં
તેનાથી ગમે છે એ સાંભળી વખારે ધરાન થાય છે. ને ફરીયાદ કરવા
આવેલી પુરોહદનું ખુન કરે છે આખર ખુદાદોસ્ત બખતારશાહ રૂપે
ગાંધેર થાય છે. આદનાબ અને મુક્તાર પેતા વચ્ચે ખેન લાઇના કા-
બાબ બાણી દુઃખી થાય છે સુતાના પોતાનાં દૃષ્ટી પસ્તાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—સીરીન સમજાનને પુરોહદ મળી લીમણને
જાણે છે ને છેવટ નજા કાવદાને નમસ્કાર કરે છે.

પ્રવેશ ૫ થો—ધારમાં આશાલાંબ ચમેલી મુક્તાર જુરી જુરી
મજા ત્યાં છે આદનાબ આ બનાવથી ઉસ્કેરાઈ આત્મચાત કરે છે.

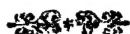
પ્રવેશ ૬ થો—શાહ સમજાનાં કુમેલી સુતાનાને ડેર પી આત્મચાત કરે છે.

પ્રવેશ ૭ થો—મહેતાને મહેતાનું સહેનશાહત પોંચાય છે,
ને તમામ કામમાં મરણી-પ-સાફની ફેલ થાય છે.

શાન્તિ! શાન્તિ!! શાન્તિ!!!

ગાયબી—ઈન્સાર

નાટકનાં ગાયનો.

શુભકાન્ડ—

૧

રખ તાનમુ લામ જીવવા,
ખાડ ના ખાપ ગિચાગી—રખ.
માત તાત ગિલ જેણે નિભાવી,
આ દ તાજી રાગ—રખ.
મેજ મગની નો કિલ કાલક,
જેજ જીવ તાજી રાગ—રખ.
પણ પાકમા ને પાકે જ;
તે જમ ગમ વિસાર—રખ.
બાપ મહી રાજી કદી ન છોડે,
જેથી અમર કર પાર—રખ.

દીનમર—

૨

રહેણું મરને જે કહેણું. તે પોતાને મરેણ
પડે નો નો ના કોઈ કોઈને—રહેણું.
તે જે જાતને જમ રહે રાજી તમામ,
તો બાળની મહાનના અસ્તિ જેઈને—રહેણું.
જે બાણે રાજાને જે કહે રાજી
કેમ બાણે મારેણ નો મારેણ—

નું સંભાર—

મારી બેલી આ બેલી ખુમારી આ રેની,
બોલાવે છે બે લો શાણી કાઢીને—મારી.
કિત બાળકનું જોયું એવું જગમાં નવ દામ,
માટે રહેવું પડનાં વણે મોહીને—મારી.

કંચનીઓ—

૩

મેં બાલી બોલીક સૈયાં દુઃખ દે ગયો,
સૈયાં દુઃખ દે ગયો, બનું કહું લે ગયાં—મે.
મલિયન કુંજમેં, પરિમત પુંજમેં,
આપ અચાનક નહત નિહર બયો—મે.
સખ અંગ જંકરી બેની શીર પકરી,
અધરસેં અમરન અધરનકું કહયો—મે.
કુસલાયકે સમજાયકે અલેલાયકે હીલકા પડી,
અમ અમ સખી તોલું દેઉં કુચ કહી લે ગયો દુર્ધટ ગલી,
પીરતો વહીં તનકી રહી, સુલ સુલ કહું દેનેં અલી,
કુસીયાર કુર્ષ અમ્મ મેં અકેલી ડગર પઠિતાલી ચલી,
જરીતી નિહાય અમ્મ બહોળ મેલાલ સમ,
ચિતકો ચોકાર ગ્યાર કરસેં સરક ગયો,
કરસેં સરક અમ્મો, નાંકી કચ્છ કે મેયા—મે.

વીસબર—

૪

કરે કુલી કુલી કરે, અમલનો અમળ દંડ ને ધર,
અમે તે કુડાંકામ કોરે, લાહે અમ્મ વાંરે નરે કે મગરે.
કહી ન ગયાં અમ્મ, અલ્યાં કે અલ્યાં દુરદન મેમ,
સદા દિવસ ગણી કરમ, અપના, કેરે કાળી મેલ;

મરત થઈ કરે કાળથી જેલ દિલે નહિ જરી કરે-અમલ
અમલ કદ જે છરવી-જાણે તેને આવે સ્થેર,
મકંટ મહિરા પાન કરે તો કરે કરમે કર,
કપર કરે કારમે કર, અંતે પડે તરે-અમલ.

શીમલ-પુરાણે-

હરી જનરો હવે સિતારો દુનિયાનો યારો,
આશરે મારફતના સમાન હજુનો ચોર્તા આશરો,
હુશિયારી હમાનદારી નારીની સારી કરનારો,
ને સાચાં લુખનો લલ્લાં નક્ષીમે દેખાયો કિનારો,
હવે કરો મીસીસની સેવા, તો ખાશો મીઠા મેવા,
ખાતે પાનીયર જોરતની કહે તેને જુલ્યા મારો-દરી.
માન પાનના મિદાજમાં થકું હોય દુશિયાર,
રગી દબજત દોરત અને વાદના જે હો ઇન્તેજાર,
તો માફ તોઈ એ છપાને સજોના તલજાર,
ને જ્યાં દેખો ત્યાં જોરતના મોઝે કમાયરદાર,
તો ખુદા પાસ નહિ જઈશે એ સ્વતંત્ર સુદરી રણરો,
ને કરશે નરને નક્ષીખત તો છરતો સારો-દરી.

સુલતાના-

નામ આ પાવન શું જુસારી,
હાય તો તો પ્રલય થાય, કવવું તથા ગણાય,
જેબી ગજબ જગ જાણાય-નામ.
એક ખોડે અપો તોજ, બીજા ખવું ખુદાની ચોર,
એ નામના શ્રેય હોર, તોજી વરુ સદા દુકાસે-નામ.

આપતામ-મહેતામ—

૭

હે સલામ તુને અમ બે કદર જુદિમ છપર નર કર,
 મલામ સલામ-હે સલામ.
 હે અધિકાર મદ મુજળનું પાણી,
 અમન સમન નથી અંત મુખની નિરાની-હે સલામ.

પદતામ—

લોક છકર શીત તોડ છપર રૂઢ છોડ નગર અલિમની,
 હે વર મુદર જ્યાં નથી નોદર તું સમ ના દરમની.

આદેશ-મહે—

સુખી છુજો કદર આવતાં હવરાની-હે સલામ.

વિલખર—

૮

જ્યાં શું તને કપે નવ આજે જાડ મન જાડે
 સાગળ્યા માડા સમાચાર દુઃખ દેણુ,
 દિવસ જવાના, બાલાના પિયોળ યાવાના:
 જાણે શું કિલે રાવા હરી હરી નેજુ-જાણું.
 તને જાણ મન ઝાણીમાં હે ... ... જાણી,
 મીઠા ના રહીયાળી એ ... ... જાણી,
 રમદેવા કયો પાપીઓ વાયુ થયો દુઃખ દેણુ-આ શું.

મહેતામ—

૯

હવું પાંજરે હેમને પલ્લુ જાણી દુઃખ રૂપ:
 હરી પંખીડુ જાણ હે, લેવા મુખ અનુપ.
 પલ્લુ તે મુખની વાટિકા પ્રેમુલ આંદિ જાણ્યા,
 બાણી જન મુકા લલ્લા મલ્લુ ત્યાં રહું ન જાણ.
 જતાં જાય હા હાલતો દરી હસે મુખ આંદિ,
 તો દરશુ જુજ જાણે, નહીં તો જુરા જાણ.

દિલખર—

૧૦

મુઝી ભરસો રાખી રાખી મિતારનો,
 બિચરો મન થાયો કરવા વેલારે વધવા—સાયો.
 મુરખને હાથ વધારી, હીરાને કાચ વધારે
 પારખ્યા હોય ગીઠાં માનરે વધવા—સાયો.
 તુચીય કું વાટ વેતી પેરવા મુઝા મોતી,
 નિર્ભય થઈ વળવે અમુક વનરે વધવા—સાયો.

મુલખર—

૧૧

રાહ ભુએ ખેતી અફો બિચારી વારી વારી,
 પુછે પંખિને પ્રેમદા ક્યાં છે એ મારા વિહારી વારી વારી
 રાહ ભુએ.
 મુરે છે પોકારી પોકારી, પોકારીડે આવી દિલાસો એ હારી
 બીજા દિલાસા નકામા જણાતા ને છન્દગાની અકારી.
 પ્યાર કરતાં પ્રથમ નો જણાય પ્રેમ પીડા આવી,
 ફરી તો તો દેશ વિદેશ, સમજ દેત, દુઃખદ દેત,
 નીકરી બેત, આશક દેદેરો કરમો મારી—રાહ ભુએ.

લીમણ—

૧૨

બીબીની પુમારી સીંચાની પુમારી,
 કરી દાએ ભારી કવતાં દે મારી,
 આતે વહી સારી, કવદાની મારી—બીબી.
 મહેયી મારી, કમરથી મારી,
 સોનાની કલારી કપડી બેતારી,

(૧૪)

મેહુ મોટું શુભ, બીબી બાપ-બુટીપૂલ;
આરે મોટાં મોટાં કુલ, કહું કરે નાં કહુલ,
કરે લાગે ખારી અતો તામેહારી,
જમાના છે તારી, શુરી બસિહારી—બીબી:

આકાશ—

૧૩

ન્યાય તુજ દરબાર નથી શું, સાચ ભુક તણે: ખુદા,
ને કરે દરમાન તારો, શુદ્ધી કુર્કા કામરે,
તે અનીર તમામરે સાફ દિલ શીર આપદા—ન્યાય
રહેમના દરિયાવ અમપર, કર નજરને આપરે,
તુ અલ્લ હન્સાફરે નેહીનો કર જય સદા—ન્યાય

અંક બીજો.

દિલબર—

૧૪

બજે હૈયાનું હીર કરે નયનોમાં તીર, શું કરે મેનાં કદપાત,
રડી પોપૂટળ નાજ દિવસ રાતડી,
પડી પાંજરે રીખાવ નાં તું જાતડી,
નેને બાપુડી ન જાય ફાટી જાતડી,
થતે અમતો કું કરીશ કોથી વાતડી—બજે:

સાબી

હુ:ખ પછી શુભ મણુ આનજે, વેગલ મણે સયોમ,
તું જેવાં મણુ ભોગજે, જગમાં રાખી રોગ.
જો જરી કંઈસ તો કપાશે તુજ પાંખ
ગાઈ બેન જાણિતાની રાખી બેસ લીખ:
આવશે હૈદી મનેલ મણુમિ પ્યારે કાંઈ—બજે:

હિલખર—

૧૫

કુલી દાહી એને જુવાની ન ગણ્ય,
 દિવાની છે એ તો કરે મોટી હાણ,
 કમળ ખીસે, પણ ન કીસે, કમર તો શું દહાણ—કુલીન

મુલખર—

સમજી હવે મમ ડાહી હિલખર સર્વ તારી વાત,
 એ જુવાની છે બયલરી જેમ ચંદ્રમા વિજય રાત,
 કપવન રૂઝાં જોખન વિશે રમનાર જે નહીં પાસ,
 કળાએ ખાલી તારે તપે કરમાઈ તજશે વાસ,
 જુવાની નામની એ તે સા કમની, જોયું ને રોકું,
 ક્યાં મનકુ પોયુ, છે મુંગાવું રવોન

હિલખર—એ નહીં જુવાની ગણ્ય પ્રાણ હાણ—કુલી

હિલખર—

૧૬

શાઈ તથી કિરમતથી મોટું સાઈ નહાઈ કરવાને,
 જેલ ખોલી ખટપટના કરતા અંત મુરખા મરવાને,
 મુકતે પકડી પ્રીતે પાગલા, અદિયતિ મન મુદ ભરવાને,
 કપોતને સહુ કંકર મારે, જાપમુકતે ફગરવાને,
 હવે નીચ કરનાર ભાવી તો શું કરવી પર પરવાને—કાં

મુલતાના—

૧૭

જેમથી હોમ નોહ ચાશે, ધરે સાને ત્યાંજ
 રહેમ દિલ માટે—પ્રેમથી
 ફગરવા દરની ને... રી... રી... રી... રી...

(૧૬)

નાંદે તો યસે, સુખ ધુમ તારું—પ્રેમથી૦
 છુપો છે આ દામલે, દે...આ...કું કા...ને,
 સુરખ બનું, નથી એ સનારું—પ્રેમથી૦

પરવીઝ—

૧૮

જનમાં લુહી કરું મુખ સ્વામ લખ કરું.
 એથી અધીક છે ભણું બે એર પી મરું.
 શ્યાદ બીકે હું ધરું હવે સુઝવું કરું,
 દના દના એ ભાવના ભરું,
 રવે રવે ખરું ચિત્ત વેરવું ધરું,
 કાળી નામણી બની પુટે મદા સરું.
 જર જોરને કરું, દિલ ખુલ્લ કરી કરું
 દના, દના, સુખ માવનું કરું.

લીમણ—

૧૯

ચાલ જોરી મુખારાની સંગી નિત નવરંગી
 છુટી બેઠાલીની ચાલ—

ચાલ૦

સમરૂખ—બેઠકાં ખારા, રહે ન ન્યારાં, સાચા મુખારાયાં;

લીમણ—વાહ વાહ વાહ—

ચાલ૦

લિખ્યાં તરતાં જ્યાં ત્યાં કરતાં લગણ્યાં;
 નીકી વાલ કરતાં, બીજે જગ્યાં કરતાં બહુ કાળાં.
 દેવો, સારો, ધારો, ધારો,
 પુરાનું પોલણે ક્યારનાં, લો આલી—

ચાલ૦

દી...

૨૦

તે મમ ડાહી પતિ લાવ્યો કેમ વિનવિ,
 રહે ખીજે પાવણું કિલ તોને છોતવિ—

ચાલ૦

(૧૭)

વસયે લીલો મારા ચિત્તિયો ચોર;

ખાંધો મને મને પ્રિયને દોર;

તારી હુમિયારી જારીયો મોહનને મનથી-હૃતિ.

મુક્તમર—

૨૧

ફળ લે લાગી રત્નમિત્રા નામની,

રી ખુમરી દરક રસના જનમની;

વિલ હો છે આ જનને લેતીને,

આરે તે દિલપર સીતમ મુન્નર:

તે પરવા કું ખની— ૩૬૦

મારું મુલ મુલ રહે મુખારક ખસ સુધ;

કર કતલ આ દિલ, અગર બિસમિત;

હું કું એ કામની— ૩૬૦

પરવીજ—

૨૨

પ્રિય સખી આવ નિજ યજ્ઞને કહીએ,

નિમ વિષ જે લીતી દિવાસો એક ખીખથી લકઝો;

નેકાલી આક્ષતાં જે સરપર વિપત તે સહીયે-પ્રિય.

મુજ—

જ્યાર કરી ઉપકારી દરી હો પ્રેમ ભરી અગ્નિહારી,

મુદર મુખકર મોહન મંદર માર્ગની છું દાતા.

જ્યાર આ એલી અમર કરોરી થઈ.

પર—

વડા સારું બોલ્યું નમારું અવિવેક,

મુજને સાલ મુપ કર.

મુજ—

હું બધા કાન નહીં—

પ્રિય.

મુદરમેદ—

૨૩

જે સમજાયો ત્યાંક સમજી, કર કંઈક મુકમ કમાણી

(૧૮)

બાંધી મુઠીએ આવે, ગાય છે હાથ પસારી પ્રાણી,
આ સહ જાણે સાચા સંગી પાપ પુન્યને જાણી;
કર કાંઈક સુકર્મ કરમણી— હવે
શું મલકાતી રાંક રાખી નિપજેલું મુખ મણી,
હિંદુણમાં જો જો મુખ દુઃખ છે જેવું હીમવું પાણી;
કર કાંઈક સુકર્મ કરમણી— હવે
તને તવ એક જિવન એવાસે ફરે કાળની માણી,
સમય જવળા ને રવી જાસે આરી નકારી કલાણી;
કર કાંઈક સુકર્મ કરમણી— હવે

મુદતાના—

૨૪

ખસ કર ખદકર નાર નાં તમા મુને લગાર;
હરકત હરવા મુજ કે અકલ અમલ છે અપર—અમલ
દઉં ધન્ય મેં જુગ મ મજપર કરી સરજેરી;
ચહુ જિતે આરમ જકડી તેમ કર જહુર—અમલ

દિલબર—

૨૫

આ હક વીચાળા ખાએ આશા નિરાશા જુલે
જરી કરમણ ફરી ફર પુમે—આ હક
ધડીમાં ચણુ આકાશએ.....
પડી ધડીમાં જુપર કુસે—આશા
હું તારથી હારારે એ.....
શીઠ જાણી મુને નવ જુલે—આશા

અફતાબ—

૨૬

કુદરતની મુખમય રીતિ એવી કુદરતની
અસતથી અક્ષય સમીપ રહે સતતી;
તમા તેને ન જાણી—

ફરિશી

કદી કળશે આર ની; સતત નથીજ ટકતી આં કદી
મલીન સુખન બલીનું બદન
નિરખી, છટકી; નેકીનાં ઘરની
ચત્રી વતની...સુખનય મિતિ એની કુદરનની.

શુદ્ધતા—

૨૭

શીવ હવે અટક અટક; પકડી પારી પટક પટક.
ઝાલી કેશ ઝટક ઝટક; કરને શાન્ત ખટક ખટક—શીવ
શુ મુજને જાદુખખત બતાવે; દરશ સલામત તુજને જવા;
કંઈક ક્યાં છે કાવા દવા, તે શું માગે મણે છે જવા
પણ સત્તા મારી સમજાવીશ પકડી પીંખી પદમાં લાવીશ;
હાડ યામ હોંશે કરવીશ, એ રહશે હું હાડ દસાવાંશે
સારે કરીશ કેર કરીશ જરી ન હોંશે સુખથી કરીશ;
હાડ બહાર હવે હુસિયાર થઈ કાં હિમરો હર.
સારે બનીને હાથર બનમે બહુ બહુ બેજાર;
આલ પુઠે સટક સટક; લે.હી પીવા ઘડક ઘટક—શીવ

અંક ત્રીજો.

સમાપ્ત—

૨૮

લેજો તારાં બચાવી બાળકને,
રાજ પાટ ધન ધામ નામ તુજ અમે રાંકી પાસે;
પ્રેમ પેખ તો તુમ પિતા તો આશક બીજો ન જાશે—બા.
હશે હરામી તે બદનામી થવા જ્યાં આં પાસે
જામે માત્ર જાળખીએ તુજને પાળજો પ્રીતિથી પાસે—બા.

શુદ્ધતા—

૨૯

અહા અહા અહા હેમ સામે સુખમાં,
આલી પુલાલી ન મલી કચેડીમાં જતી;

(૨૦)

દસા કુંડાં મીત માવી મુળી મીતી પ્રદમાલી-અહા.
હવ આ જાવની સાલી શરાવન પાલુ;
હરીને પ્યાર હોઠમાં ખીરાને ક્રેમે જાલુ;
હારે જન મન નયન તાજકકા-અહા.

મુસ્તાના—

૩૦

અતિ લિપ્તાતનો લિપાય હવ કેમ કરે,
જાણતો આંધકાર હાર હાર લાય હરે-અતિ.
સિતારો દિવસનો ફરી અરે શું સાંજ પડી,
ફરે છે દુરમનો વડેનાં યુદ્ધ ક્યાં વિચરે-અતિ.
જાણાય જી દગી આ વન હતો જે જાગે ફરી,
બચાવ એ ગદીમ ફક્ત તારી આશ મરે-અતિ.

તાસ્તાને દિલ ખરી

પરસો—

૩૧

બાબાવર મુલક મશહુર કરીને તર્કદારી દુર,
કહું તે બચાન પર દઈ પ્યાન, આપો ન્યાય લક સુનાન

* * * *
નાનું ગામ દરિયા બાર, હાં અખલ્યાર તુઝીરદાર,
સુસ્તાના તણો સુરદર. ખરની તાર પરી અવતાર;
એ ખેટા તણો એ આપ, આવી મલકપુરમાં આપ,
સુસ્તાના તણો સુરદાર, સારે આખર થયે બાદ પવા

x x x x
આરત પરભુપ્રાતો એક છે અમ કમલો બુડ નેક,
તેથી ખતી કુંવારો આપ, પોગમને ઠગી છે થ.પ.

ભોજી ઓરતની શાત, ઇચ્છે ચેતાં વધી મધ વાત,
જેણે રાજ મુશીના બેલ; અમર્યા અંત અણી હમેસ;

૭ * ૭ * ૭ *

ભીંજે લાંઘા બહાણ, બહેર સમની કરી હામ,
મુઝાલો પુરુષ પરણેલ, બચવું હતું બહુ મુશ્કેલ;

* * * *

દેશભાર પહોંચી શાત, આવી બાળ બે લાઇ માત;
બાનું સહેનસાક દરબાર, આખા બેઠિને રીટકાર;
સુતાના લાઇ બેબાર, હીકમત કરી છૂંત હબાર;
કારતે કરી બધીવાન, મુકલો આપ પાસા ખરાન;

* * * *

બારની નાર અતિશય રાંક, તેપર મુકી ખોટા વાંક,
હાને ઝેર લીધો જન, બાળક મોકલ્યા વેરાન;
એતો શાત અટકી ત્યાં, પણ થો મળીના ઉપાય;
કિવસો જેમ વધતા જાય, રંગત અમની બદલાય,
કરવા એ ઉપાધી દુર, ખાનગી સ્વારી લાઇ બહાદુર,
આવી રહેલગા પરમામ, બદલ્યા વેપ સ્થિતિને નામ;
વધ નોખાર મામની માંલ, હિતરી મોખી એક સરાય,
જેથી બેદ ક્યાં ન જાય, પણ પાણું ધણીનું થાય;

x x x x

કું કંઈ કામ મળવી મામ, વળતાં કયો ત્યાંજ મુકામ,
જાણી જળ કરી આ શાત, તાંતો યદિગર્હ મધરાત;
અનિ બાળકી તે જર, સખી યદિ દાટવા તમાર,
નિર્દય તેવ આખર માંડ, હેને કુચી રહી આ કોપ;

શોધી કાઢી પ્રદેશી જન, તેને સોં જાણ કરજાન,દ,
 બેગમનું થયું ફરમાન. આવી દારી મુજ મહાન;
 પુછ્યો મારો સહુ મહેવાલ, મેં પણ જનાવી કરી તાલ,
 લાગ્યો તે પેછી બેગમ પ્રાસ, બોલી નાખી તે નિશ્વાસ;
 ખાઈ માનીવું બુલબુલ, જેના પર બધું છે હુકમ,
 તેને સોંપુ છું નિશ્ચ મુલ, સાચી માત આચો કલમ,
 તે પછી આલી અફઘાર, બોલી જાઓ મમ મુલગદ,
 લોકાટ બાંધી દંડ અમુલ્ય, સોંપું મને પુત્રી ફલ,
 સ્વારી થઈ સમારે દેશ, પોતે બહાવારિશિ દેવ,
 ધરીને ક્યું પાવન નામ, વહે દેતા કહી સહુ ગમ;
 હું પણ પહોંચી મારે ઘેર મુલને રાખી છાની પેર,
 પોપિ આજ્ઞાની સરકાર, થઈ મુજમુરતીનો લગાર;

+ + + +
 વચમાં રહ્યું એક જમાન, બે બખત્યારના સંતાન,
 દુઃખ સહી થયા વન દુરીવાર, પહોંચ્યા મહેલ દરબાર;
 આખી તેને તજી રીસ, લગકરી તોફરી બધીસ,
 સારથી આવતા મમ ઘેર, જગાંધી થયો આ કેર;

x x x x
 દીવખર લાગીશ સફમાર, થઈ મહેતાખની દીવદાર,
 મોટા આફતાખથી ખર, કમલ લાગી મમ મુલગાર;
 બેગમને થઈ આ બાણ, તેની થઈ હલ પાપાણ,
 કરીયાં તે પછી જે જે કામ છે આજાં બમેલ તમામ;
 તે જાંચી વિચારી કાંક, મમ છંદ બચાવો રાંક,
 ભુકી હરે તો સ્થો જાન, આપો ન્યાય કહક મુલતાન.

ખુશરોખાન—

૩૨

હઈ ખારીને ચારીની આવી નિશાની રિઝાવે,
જરીકે ભંડળે તક ન ચુકળે,

લીમણ— હું હું હું હું હું... ૬૪૦

ખુશરો— દટાર રહેજો પડીને રહેલો વાલસ વસમોર દેજો;

લીમણ— હું હું હું હું હું... ૬૪૦

ખુશરો— બસ હવે તો આવો, કમો આવો,
પુરો આવો, કરીને મહાલો, ખાવોને ખાવો;
વાહ, વાહ, વાહ... ૬૪૦

વમામ—

૩૩

શીખામણ લીધી બહુ સારી,
બહુલો તપ્પી મલીને જણો;
હે તિર...કા...રી...શીખામણ
તણએ ફરશે મુરખા દરને,
ગહારથી સારા, આ સુધારા, ને...પા...રી...તોખા
બંધારણ છે કુદરતનું છે તે નહિ ફરજે,
તેનો ખરો લાજ આશરો,
ધરને પરને હવે ઉ...ગા...રી...શીખામણ

આફતાબ—

૩૪

તાઈ પરવાના શમાં ભુજાતાં શું ચારો,
કોને આધાર જીવશે;
આશંકા મારી ફરીવાદને, સાંભળો કોઈ આપો દાદને,
જુઓ આંશ હાથ, ખેંચી સાર નયનું;
જુલમી એ રહે મને ઓઢકે મુખે ભર્યો,

(૨૪)

આ મુખિએ પલ્લુ ફુંક્યો,

કહો એને બહાલી ન્યા..... પરવાનાં

અહેતાબ—

૩૫

નિદેય એ ભાવિ અધીત હું ફાળી,

ચેતાને શાને રહાવે છે;

પ્રિય ભાઈની સગાઈને કસાઈ સાને,

હાથથી પડાવે છે... .. નિદેય.

ચરીખી જન્મથી આપી છે તે વ્યથે રાખી,

પિતાને માત તણી જોડ પલ્લુ અસહ્ય સાંખી,

જનાં જણાય અને લોભી તું મહું ચાખી.

ભરી જન્મમાં નિમકે દસતુ તમામ દુઃખ નાખી:

કર અહેતાબ, લે આ જન્મ, શીદ રખાવે છે... નિદેય.

સુદરના—

૩૬

છુટે મજબી શુનાહ વિચારી કંપારી,

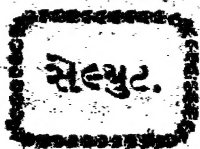
મેં મમ હાથથી હણી પુલવાળી,

કુહાડી કેરની ધારિ... .. જડે.

કયાંય ન ફાળી, વ્યર્થ રીખાની, રોકી દય કુમારી:

પાપ અમાપ એ તાપની બહી,

જાન મળજે ભારી પ્રથમમેં શીદ વિચારી, કરી ન્યારી; હુ.

શીખાણની સીઝનમાં
બદામ પાક.
સાક્કમ પાક,
અડદ પાક
પીસતા પાક,
તેવાર રહે છે.

કેરીની સીઝનમાં
હમારે ત્યાં આંબ-
લાનો કેરીનો મર
વળે અને કેરીની
અટલી કે એ બાર
માસ મુધી બગ-
ડતી નથી.

મેલાવડાઓમાં—
નાય પારટીઓમાં
અને
તમારે પેતાને ત્યાં
ખાવા માટે મોકાણો
ખરીદો ત્યારે આ
નામ
સ્પેશિયલ
રાઈ રાખો.

શી રસ્તો સ્વીર માં.

તમારો
સેવામાં અ-
મારો હુકમ
હાજર છે.
કે-જોરડી બજાર
હમારી મોકાણને માટે
જુનામઢ, રાજકોટ,
વટવાણ શહેર, પાલનપુર,
વિરમગામ વિગેરે શહેરો-
માંથી માન. ચાંદ અને
સરટીશીકેટ મેળવ્યાં છે.

ગાહકનો સંતોષ
એજ અમારો
સુકારે છે.

પ્રોપ્રાયટર—
યુનીસાલ અંબારાસ
મુરતી
જોરડી બજાર-વિરમગામ.

અમારા ગ્રહસ્થ
માવાનો મેમુર કે
એ ખાવાથી મગજ
શાન્ત રહે છે

જાહેર ખર્ચ.

નીચે સખેલા નાટકોના ઓપેરા શ્રી નરહરિ
માસાહિત નાટક કંપનીનો વ્યાં મુકામ હોય ત્યાંથી
અને જવહીલા છુટસેલરો પાસેથી મળી શકશે.

નામ.	કીંમત.
નવમ અત્યમત ... (ઝોટુ નાટક) ...	... ૧-૦-૦
સાકર ઓપેરા ...	... ૨-૨-૦
પ્રેમ મુગ્ધા ...	... ૦-૨-૦
કૃષ્ણ અરિષ્ટ ...	... ૦-૨-૦
મતિ માલગી ...	... ૨-૨-૦
સખેવાન-સાવિત્રી ...	... ૨-૨-૦
આગળ અગ્ર ...	... ૦-૨-૦
મયમી હં-સાઈ ...	... ૦-૧
વિલાસની ...	... ૦-૧
મયુરવંશ ...	... ૦-૧
સુલકપરમ ...	... ૦-૧
હુલસીલાસ ...	... ૦-૧
નિષવેલી ...	... ૦-૧
સોનેરીટોચા ...	... ૦-૧

જમનાદાસ વસનજી ઠક્કર.

મેનેજર શ્રી નરહરિ માસાહિત નાટક કંપ.

